

PARTICULARITĂȚI ALE PROCESULUI DE DEZVOLTARE DURABILĂ

Prof. univ. dr. **Viorel POP**
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

Economist **Doina Viorica POP**
Univers ProCerIng Baia Mare

Lansarea conceptului de *dezvoltare durabilă* în anii '80 a impus definirea unor noi politici internaționale de mediu și dezvoltare, politici care s-au cristalizat în cadrul Conferinței ONU asupra Mediului și Dezvoltării din 1992 (Rio de Janeiro - Brazilia), Conferința de la Johannesburg din 2002, precum și în cadrul altor Conferințe, Convenții și Tratatate internaționale.

Dezvoltarea durabilă economico-socială în condițiile unei atenții sporite acordate protecției mediului înconjurător, constituie în prezent fundamentul oricărui program de dezvoltare, având în vedere prioritățile, posibilitățile și circumstanțele dintr-o societate.

Particularitățile procesului de dezvoltare durabilă, pornesc tocmai de la dimensiunile pe care acest proces și-i le asumă, acoperind aspecte economice, sociale (gradul de pregătire și de ocupare a resurselor umane, asigurarea condițiilor decente de trai, sănătatea publică etc.) aspecte culturale și nu în ultimul rând, armonizarea tuturor acestor aspecte, cu exigențele protejării mediului natural.

Nu mai puțin, procesul de dezvoltare durabilă are în vedere și fenomenul de „explozie demografică” și dificultatea asigurării condițiilor decente de trai unei populații ale Planetei noastre în creștere exponențială, în condițiile unor resurse naturale limitate, ceea ce impune pentru viitorul imediat, politici demografice limitative, controlul natalității și planificarea familială.

Într-un sistem finit, sunt imposibile dezvoltări infinite. Planeta noastră fiind un sistem finit, este în imposibilitate de a asigura dezvoltări care să frizeze logica bunului simț.

Prin *obiectivele economice*, se urmărește asigurarea bunăstării generațiilor prezente și a celor viitoare. Atingerea/realizarea obiectivelor economice, este măsurată prin intermediul unor *indicatori economici*, precum: PIB, PNB, producția și avuția. În același timp, s-au avut în vedere constrângerile asupra

exploatării resurselor, a folosirii terenurilor, investițiile și producerea, reciclarea deșeurilor.

Conceptul dezvoltării durabile a fost completat, dezvoltat și adaptat de către multe state, care în funcție de particularitățile geografice și socio-economice, și-au elaborat strategii și politici sectoriale, în care obiectivele economice și cele ecologice sunt tratate coerent, într-un tot unitar.

În același timp, tot mai mult în ultima vreme, corelația „dezvoltare durabilă - calitatea mediului natural” este studiată printr-o serie de indicatori.

Grupele de indicatori ai dezvoltării durabile folosiți în Raportul Forumului Economic Mondial de la **Davos** (2006) sunt:

- consumul de apă (menajer, agricol, industrial)
- calitatea apei potabile, încărcătura de azot,
- poluarea atmosferei (protejarea stratului de ozon, diminuarea emisiilor de CO₂ etc.)
- calitatea aerului în mediul urban (particule, aerosoli, poluanți gazoși etc.)
- ploile acide,
- defrișarea pădurilor,
- protecția mediului sălbatic,
- pescuitul (oceanic) excesiv,
- protecția ecoregiunilor (rezervații ale biosferei, parcuri naturale etc.)
- subvențiile necesare pentru menținerea unei agriculturi performante,
- pierderea fertilității solurilor datorită folosirii apelor poluate,
- eficiența energetică, creșterea dinamicii energiei curate,
- dotarea cu instalații sanitare adecvate, protejarea apelor râurilor și mărilor,
- mortalitatea infantilă etc.

Reducerea la nivel global a resurselor, face necesară identificarea unor soluții de *gestionare eficientă a resurselor naturale*, autoreglarea prin prețuri, fiind numai o completare la aceste soluții. Reducerea

stocului de resurse, se află la originea creșterii prețurilor, deoarece autoreglarea prin relația „preț-cantitate” face ca resursele mai rare să aibă prețuri tot mai mari (V. Dogaru - 2006).

Utilizarea de tehnologii slab performante, precum și a unui management necorespunzător, face ca în continuare să asistăm, mai ales în țările sărace, la risipă de resurse. De aceea, transferul de tehnologii și de management, către țări sau regiuni cu o dotare inferioară, se impune cu necesitate ca o soluție oportună, și uneori unică în economisirea resurselor planetei.

Creșterea eficienței folosirii resurselor (vezi lucrarea „Factor patru” autor E.U.Weizsecker 1998, care susține că productivitatea resurselor ar putea crește de 4 ori: producând de 2 ori mai mult utilizând de 2 ori mai puține resurse) este posibilă în condițiile utilizării de tehnologii tot mai performante, cu consumuri unitare mai mici, în cazul dezvoltării durabile acoperirea necesarului de consum făcându-se obligatoriu în condițiile eliminării risipei de orice fel: resurse materiale, combustibili, energie etc.

Critica valorilor economiei actuale

Apropierea de un optim rațional al consumului de resurse, se poate realiza numai cu o conștientizare a necesităților de către marea majoritate a populației. Prin urmare, se cere a fi susținută o schimbare radicală a perspectivei principale de evoluție a economiei actuale concurențiale.

Este necesară astfel, trecerea de la o economie ale cărei valori sunt evaluate doar după mărimea producției și cantitatea vânzărilor, scopul fiind maximizarea profitului cu îmbogățirea peste măsură a deținătorilor de putere economică, este necesară deci, trecerea de la „societatea de consum” din prezent la o economie, dirijată spre consumul de bunuri strict esențiale populației și în cantități raționale.

Economia zilelor noastre, nu este rezultatul unor analize ale nevoilor de consum de bază, ci este emanația reclamei de marketing care a stimulat înclinația sistematică spre un consum continuu sporit de bunuri, implicit de resurse, cu extinderi în domeniul bunurilor de lux, respectiv a celor mai puțin necesare.

Foarte probabil ca în viitor, reclama care astăzi îndeamnă la consumul exagerat, lipsit de o minimă logică a economisirii de resurse, să fie dirijată tocmai acolo unde, prioritatea - va fi economisirea de resurse !

Schimbarea comportamentului de consum, înainte de atingerea limitelor catastrofice ale lipsei globale de resurse, se poate realiza numai prin conștientizarea întregii populații, deci schimbarea mentalității prin sistemul de educație, începând cu cei mici, mult mai receptivi și atenți la iminentele pericole care planează asupra viitorului lor și al nostru al tuturor.

Evitarea risipei și a poluării

Dezvoltarea fără opreliști înregistrată de la intrarea lumii în „era industrială” acum mai bine de 200 de ani, a pornit de la imaginea dimensiunilor „infinite” ale planetei noastre și capacitatea ei de a ne asigura „la nesfârșit” resurse minerale neregenerabile, condiții nelimitate de trai și bunăstare pentru o populație în continuă expansiune, capacitatea de a prelua la nesfârșit poluanții rezultați din activitatea menajeră, din agricultură și zootehnie, cât și din procesele industriale - acestea din urmă, pe cale de a căpăta dimensiuni de neimaginat, atunci la data intrării omenirii în era industrială.

Majoritatea celor care studiază „economia resurselor” constată înapoierea sistematică a acestora, însă este convinsă că omenirea va descoperi treptat noi resurse și noi tehnologii, perpetuând astfel, chiar dacă relativ în alte condiții, tipul actual de economie, bazându-se pe o aroganță a posibilităților „nelimitate” ale geniului inovativ uman. Aceasta nu face altceva decât să atenueze spiritul de vigilență al omenirii în perspectiva viitorului, propunând „soluția așteptării” - timpul rezolvă totul.

Realitatea arată că în următoarele decenii, două vor fi problemele de fond ale procesului economic: epuizarea resurselor și poluarea.

Fenomenul poluării, datorită folosirii excesive și a risipei de resurse, nu mai permite în prezent absorbția poluanților în totalitatea lor de către mediul natural, proces numit autoepurare naturală, omenirea fiind în pragul sufocării pe „planeta albastră”. (N.G. Roegen - 1971)

Din această cauză studiile privind dezvoltarea durabilă acordă o atenție prioritară problemei epuizării resurselor naturale, respectiv a necesității economisirii acestora, cu folosirea de noi tehnologii performante necesitând resurse naturale larg disponibile, tehnologii mai puțin poluante, dar și combaterea comportamentului actual cu înclinare tot mai mare spre consum, al cetățenilor în ansamblul lor.

Particularități ale procesului de dezvoltare după Conferința pentru Dezvoltarea Durabilă - de la Johannesburg

La reuniunea internațională la nivel înalt de la Johannesburg din 2002, consacrată examinării problematicei dezvoltării durabile, au fost enunțate câteva probleme fundamentale pentru dezvoltarea societății umane, în acord cu protecția resurselor.

Pentru a reconcilia nevoile fundamentale cu aspirațiile populației și resursele disponibile ale mediului natural, organismele politice internaționale, alături de societatea civilă, inclusiv structurile academice și universitare, trebuie să conceapă soluții pentru dezamorsarea principalelor provocări. Aceste provocări, sunt:

- producția alimentară tinde tot mai mult să devină insuficientă unei populații a planetei care se apropie de 10 miliarde oameni,
- datorită creșterii alarmante a populației planetei, crește odată cu ea și volumul activităților economice,
- crește excesiv gradul de urbanizare la nivel mondial,
- în aceeași măsură crește și gradul de poluare a factorilor de mediu: aer, ape, soluri, cu deosebire în țările emergente, precum China.

Concluzia Conferinței ONU de la Johannesburg a fost că, fără un *management mai responsabil al mediului înconjurător*, dezvoltarea va eșua, iar fără o dezvoltare pe principii durabile, inclusiv a țărilor sărace, politicile privind dezvoltarea globală și prezervarea mediului natural, vor eșua și ele.

Așa cum s-a arătat, dezvoltarea durabilă impune abordarea simultană a imperativelor dezvoltării și ale mediului. Pentru a asigura dezvoltarea durabilă, trebuie integrate trei puncte de vedere:

- punctul de vedere al economiștilor, ale căror metode caută să maximizeze bunăstarea în condițiile impuse de tehnologiile existente și de capitalul disponibil,
- punctul de vedere al ecologiștilor, care pun accentul pe păstrarea integrității subsistemelor ecologice considerate vitale pentru stabilitatea ecosistemului global, și
- punctul de vedere al sociologilor, care accentuează faptul că actorii-cheie, sunt ființele umane ale căror modele de organizare socială sunt cruciale pentru identificarea soluțiilor viabile de dezvoltare. Subestimarea factorilor sociali în procesul de dezvoltare,

pune serios în pericol eficiența diferitelor programe și proiecte de dezvoltare.

Specialiștii din aceste trei domenii, sunt în principiu de acord că punctul de vedere al celorlalți este important, dar în realitate ei nu abordează aceste probleme din toate aceste trei perspective.

Spre exemplu, un economist recunoaște importanța factorilor sociali sau de mediu, dar poate neglija importanța acestora, interpretările făcându-le din punctul propriu de vedere, punând accentul pe maximizarea economică și a profitului.

Și problemele sociale, pot fi reduse de către economiști la simple aspecte de inegalitate, iar cele de mediu, la probleme de management al resurselor naturale, fără să țină seama de aspecte de coeziune socială sau de identitate culturală, respectiv de integritatea și sănătatea mediului natural - care condiționează în fapt, calitatea vieții tuturor. Rezolvarea problemei, impune acționarea pe mai multe direcții și anume:

- evaluarea, luarea deciziilor în condiții de incertitudine,
- proiectarea politică și instituțională,
- sustenabilitatea socială etc. (Ladislau Klein, 2006)

Obiectivele generale pentru cele trei subsisteme componente ale dezvoltării durabile, se pot sintetiza astfel:

- *obiectivele sistemului economic:* constând din maximizarea producției de bunuri și servicii realizate, eficientizarea utilizării fluxurilor de resurse minerale, biologice, energetice și de informații, prin progresul/adaptarea tehnologiilor la fluxurile de resurse minerale (resurse a căror calitate este pe timp ce trece tot mai redusă), inclusiv reprocesarea produselor ajunse/devenite deșeuri,

- *obiective ale sistemului social,* prin alocarea echitabilă a bunurilor și serviciilor între partenerii contractului social, antrenarea adecvată a tuturor membrilor societății la procesul socio-economic, crearea, utilizarea și adaptarea pe parcurs a structurilor și a mecanismelor de natură politică, instituțională și de gestionare a informației la condițiile și exigențele societății,

- *obiective ale sistemului ecologic,* adică păstrarea biodiversității, respectarea mecanismelor de autoreglare ale biosferei - ca reper și dovadă a menținerii armoniei „om-dezvoltare-mediul natural”

- *obiective de coordonare / armonizare,* reprezentând optimizarea stabilirii „funcțiilor - scop” la nivelul sistemelor economice, sociale, ecologice, al alocării resurselor

naturale, de energie și capital, precum și integrarea în ecosferă a structurilor socio-economice nou create.

Unul dintre principiile fundamentale ale dezvoltării durabile, cere ca pe circuitul resurselor minerale să nu se producă acumulări de deșeuri, perturbatoare ale echilibrului natural, deșeurile rezultate din procesele de producție trebuind a fi (re)utilizate în alte procese de producție situate în aval, iar deșeurile finale să fie la nivelul posibilităților de reintegrare, de asimilare al acestora în litosferă. *Reciclarea* se referă la deșeurile rezultate în urma folosirii diferitelor bunuri, ambalaje etc.

Spre deosebire de caracteristicile procesului „clasic” de dezvoltare a lumii pe parcursul ultimelor două secole, când prioritatea a fost creșterea economică și profitul cu orice preț, neținând seama de daunele aduse mediului natural și a deteriorării în acest fel a condițiilor de viață, procesul „dezvoltării durabile” are o serie de **particularități**, consecință a influențelor și interacțiunilor unor *factori de natură economică, socială, ecologică, politică și demografică*.

Factori de natură economică:

- multiplicarea productivității resurselor, prin reducerea consumurilor, materiale la jumătate, în același timp producând dublu,
- utilizarea de tehnologii performante,
- diminuarea risipei,
- creșterea sistematică a consumurilor și a producției materiale.

Factori de natură socială:

- explozia demografică,
- sănătatea populației,
- locuri de muncă,
- timp liber pentru recuperare.

Factori de mediu:

- reducerea alarmantă a stocurilor de resurse neregenerabile,
- presiuni tot mai mari asupra resurselor regenerabile: lemn, pește etc.
- creșterea poluării și degradarea dramatică a factorilor de mediu.

Legat de toate aceste aspecte, putem face referire la condițiile din România dinainte de 1990, când mediul natural era supus unei mari presiuni poluante, tehnologiile utilizate fiind neperformante, iar producția pentru export, necesară plății datoriilor valutare, făcea să se apeleze la „orice eforturi” indiferent de costurile implicate, indiferent de consumurile materiale și manopera folosită, neținând seama de gravele efecte ale poluării asupra mediului. În 2008 a fost adoptată *Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă a României* Orizonturi 2013 - 2020 - 2030, care se subscrivea Strategiei Uniunii Europene de Dezvoltare Durabilă, urmărind trecerea progresivă spre tehnologii „verzi” nepoluante, utilizarea cunoștințelor moderne pentru asigurarea eficienței economice și ridicarea continuă a bunăstării tuturor euro-cetățenilor.

BIBLIOGRAFIE

- Nicholas Georgescu Roegen, *Legea entropiei și procesul economic*, Editura Expert 1996
- Ladislau Klein, *Contribuții la studiul relației „dezvoltare durabilă-calitate”* Studia universitatis „V.Goldiș” Arad, Seria Științe economice, 16/2006, p.178-192
- Vasile Dogaru, *Gestionarea resurselor și protecția mediului*, Studia univ. „V.Goldiș” Arad, Seria Științe economice, 16/2006, p.148-162
- E.U.Weizsecker ș.a., *Factor patru*, Ed. Tehnică București - 1998